

GALESIA

Ñeti garosikao

Galesia ñeti epovoz ñeti kapot ev. Met Galesia zeï ahö posik añarab Zuda bon, oñ patari ahoam heh, met parum ñaravatak Zudahol honeo aviam heh. Met poek Polihö añarab porin Iesuz ñetiv mañoohan, paru hatevetet Kristoz homeo badae batat hehan Pol sahan tokat Zuda parum ñaravatak hehari epat mañooh, “Evo, tin bon, ari betezam Iesuzari naravotü, oñ garos deim tamegit ari aban patariz biz kosiñ eelak, ma Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz hodad ravat tovai sohot dei Zudaholoz zut ravepek, povozahoh pim añarab ravepek.” Pot mañat ba in balavï metoohan, Pol hotoh sat hehaekanañ hatevetet ñeti epov paru meñizapan homet menat epat mañah, “Met ari Zudaholoz tamahat tohopekez añamah-pov betezao ok, oñ Iesu arim horivoz hañiv bat ñomah-nenavoz homevai sohopekezaek, Godiz etañik pim añarab tinari ravat hepek.” Pot menat paruhaz meeh.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 23-iz zut bon tahan, Galesia zeisik Zudahol het pot manoohavoz homet, Pol ñeti epov menat paruhaz meeh.

Aban Pol ñeti epov menah

¹⁻² Ne Pol, met dei aban nenañ ev hezarihö ari añarab Galesia zeisik Iesuz homet hezariz hat ñeti epov ev menakaz teg. Met ne aposor abanap banavatahan hezaek, ham aban narihö gog epov

tohomaz neen nañah bon, oñ Iesu Kristor God darim Papap, pi ñomahaekanañ maot baval hah, parup poñarivihö añarabon ñetiv mañovai sohomaz nañahat mañamoh.

³ Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip masakao anohopanen, ari lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

⁴ Met batam God darim Papap Kriston mañahat pi baval hat het emohot ev hamarah hori povor kao an pap manat hezaek, erat darim horiñiz hañiv bat pi am ñomahapuh hori hegiek baeverevah.

⁵ Povoz orah rezah dari Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sohok. Rotap ev hamoh.

Iesuz ñeti patao mañah

⁶ Met God ba ou avatat masakao anahan ari Iesuz homeo badae bategipuh hezaek, ñeti patao arin añamahan, zuam Iesuz ñeti rotapuv betet kos rez manat ñeti mod pov baval hat tameg, met arim pot tamegivoz ne home midin tat hez.

⁷ Met ñeti arin añamahan hateveteameg-pov Iesuz ñetiv bon, oñ aban nari pim ñetiv ba in balavï tat, “Iesuz ñetiv ev,” pot moreg ok añamahan, ari hatevetet lop houlorizaronañ hez.

⁸ Met parum añamah-okovoz homet epat añoman hatevetei. Dei aban koravorihanañ nap, ma abarahanañ enzol nap erat batam arinañ het, Iesuz ñetiv añoogin hateveteog-pov ba in balavï tat ñeti patao arin añapan, povoz pot añapanez pop horiek sapanez non poorotihar sohopan.

⁹ Pot ev arin haañoh, oñ maot añoman hatevetei. Met garos ñetiv hagin hatevetet barotap havategiek nap, “Iesuz ñetiv ev,” pot hat ñeti

patao añapanez pop Godihö meeapanen horiek sat hepanezap ok.

¹⁰ Met ari tair homeameg? Ev nem ñetĩ menat anomaz toh-epov nemaz loporizaroh biñ ravat hepekez nao, ma God neen etet pim loporih nemaz biñ ravat hepanez nao ev menamoh? Met ari añarab loporizaroh biñ ravat hepekez homet ñetiv añohotin, ne Kristoz gog abanap narav toh narab, oñ ne God biñ ravat hepanez añamoh, povoz ne Kristoz gog abanap ravat hez.

Pol God gogovok meñeh

¹¹⁻¹² Met nem bosir sau ravat hezari, ne Iesuz ñetiv añarabon mañovai samoh-epov ham aban narihö parumauz hodadevonañ neen nañahat hamoh bon, oñ Iesu Kristo pimauhö ñetĩ epov nañahan haovai samoh.

¹³⁻¹⁴ Met batam nem het tooh-ñetiv ari hahodad. Met ne deim iz mimiholoz haovai emoohat, kez tat baval hat tohot Godiz homehot het nem kapotakariz tamahat ahoam zait tat het, dei honerah avatahan ahö ravat hegiri, neohö paru ritou metat kez tat tovai emooh. Pot tovai emohot añarab Iesuz ñetiv hatevetet baval hat toohariz kaev ravat, paru Iesuz ñetiv betepanez kakamao ahoam metooh.

¹⁵⁻¹⁶ Met nem nonopuz ñekevok hehon ne nanavat heh-porah, God ba ou navatat nemaz pot hah, “Tokat epop batapanen ahö ravapanepuh, nem gog abanap ravat hepan.” Met pi pot nemaz hat hehaek, tokat ne Iesuz ñetiv añarab patarin mañohomaz Godihö pim masakavonañ pim ropun neen nañairat epat nañah, “Ni nem ro epopuz ñetiv añarab patarin mañohoz.” Pot

nañahan ne sat aban napun nañah-povoz homet at namañ,

¹⁷ ma aposor aban Iesu garos ba ou batahan, Zerusalem zeï ahotak heharin sat at namañ, oñ ne zuam Arebia zeï pat posik aban pori bonoek sat hehopuh, poekanañ tokat maot Damaskas zeïtak emat hehö.

¹⁸ Met ne Iesun eteohö-poekanañ krismasañ 3 bon tahan, ne Pitan etet hodad ravomaz hat Zerusalem zeïtak sat, ne pinañ honeo hehon alizañ 15 bon tah.

¹⁹ Met porah ne Pita ma darim Amipuz bosip Zemis nen poñarivin eteohö, oñ aposor aban modarin ne et narë.

²⁰ Met ne ñetï moregao ev namen, oñ God etet hezan ñetï rotapuv ne ev menamoh.

²¹ Met ne poekanañ Siriar Silisia zeï mod posikaroh zeï potak katak sat em tooh.

²² Met pot tooh-porah, Zuda añarab Kristoz togut ravat hehari ne Zudia zeisik houl nakez, povoz paru neen etet hodad nat.

²³ Oñ mod nari nemaz pot hahan paru hat-eveteoh, “Met batam Pol dari Iesuz ñetiv kos rez manakan ñetï betezao ravapanez hat kakamao etooh-pop maot ñetï tapuv modarin mañovai samah.”

²⁴ Pot nemaz paru haohan Zuda añarab pori hatevetet Godin nemaz biñ mañovai sooh. 1 2

Polir aposor modari togü manah

2

¹ Met krismasañ 14 bon tahan, dei Banabas maot Zerusalem zeïtak sakaz tat Taitas bavizat dei honeo seg.

² Met nem hodadevok poek soh-bon, oñ Godihö epovoz homet somaz nañahan soh, Met ne añarab patarin Iesuz ñetiv mañovai sooh-gog povoz paru Iesuz togutaz aban korav añovai ahori tin hodad nat het, “Pi horiam tamah,” pot hapan hezavoz homet, ne poek sat aban nen porinañ dei togü manat nem gogovoz kapot bar mañoman, paru tin hatevetet hodad tapanez parun mañooh.

³⁻⁴ Met Taitas deipinañ heh-pop pi Zuda bonop, oñ Grik aban biz kosis naelap, met Zerusalem zeitak hegin, Zuda aban nari, “Dei Iesuz añarab ev,” pot moreg haohari deim ñaravatak honeo emat het ñetiv haogin, rez kek tat epat dein añooh, “Evo, met dari mapori tin honeo hekaz Mosesiz ñetiñ baval haok, povoz Taitas darinañ tin honeo hepandez garos pim kosis meelak.” Pot añah, oñ batam Mosesiz ñeti poñihö edemahan hegiek, petev Iesuhö baevilat non tinaoroh haeñehan hezaek, maot ñeti poñiz irih sookaz añahan,

⁵ dei epat parun mañeg, “Evo, met Iesuz ñetiv hatevetet paru añarab patari lop tinarizaronañ haravat hezaek, Iesuz ñetivonañ mod hamegokov bahoneo navatotü.” Pot mañat Taitas pim kosis meelakaz añahaek evo mañeg, povoz Iesuz ñeti rotap pov ari añarab patarinañ tin hepan.

⁶ Met God añaraboz heri nenañinañ tamahavon etet an tamah bon, oñ maporiz loporizaron etet an tamah. Povoz ne Zerusalem poek het korav ahö poriz ne ñaihet nat hehopuh, ari añarab patarin Iesuz ñetiv añamoh-pov bar mañohon, paru aban pori hatevetet ne ñeti mod nao arin añomaz nanañ,

7-8 oñ “Tin ok,” pot hah. Met Pita rotap God pim kezavonañ pim aposor abanap ba ou batat, pi Zudaholon Iesuz ñetiv mañovai sohopenez gog epovok meñehan hez, met povoz zut ne añarab patarin mañohomaz aposor abanap ba ou navatahan tovai samoh, pot deipimaz hodad ravah.

⁹ Met Zemisir Pitar Zon paru poekariz korav ahö ravat heh-pori Godihö ne gog ahö epovok neñeh-pot hodad ravat dei Banabas maras anat pot añah, “Ae, dari gog honevok hez, met dei Zudaholon mañovai sohok, oñ arip Zuda bon oñ añarab patarin mañovai sohopek.”

¹⁰ Pot añat epat añah, “Met arip paru Zuda gipizor nonair nai bonoriz unun manotunei, oñ zakep tat meñizohot hezei.” Pot añahan ne zait tat nem meñizohomaz homet hehö-pov am kez tohot hehö.

Pol Pitan ñai mañah

¹¹⁻¹³ Met tokat ne Antiok zeitak hehon, Pita poek emat het pi Iesuz homet heh-añarab pat narinañ tinam het gipiz nohot hehan, Zemis pim Zuda mod nari meehan poek emah. Met emah-pori pot homeh, “Met Iesuz homehot hez-añarab patari parum biz kosiñ meelapan, povoz deinañ honeo dari toutat gipiz nook.” Pot homet hehari emahan, Pita pori pim toohavon etet kaev ravapan hezavoz homet, main ravat garos toutat noohporinañ honeo ravat maot nain. Tahan Zuda modari paru amun ñaihet tat main ravat añarab patarinañ gipiz nain hehan, Banabas amun hori homet pim mod porinañ main ravah.

14 Met hori pov tahan ne etehon tin narav tahan, ne añaraboz ñaravatak bal haz rouvat Pitan ourah epat mañoh, “Ni okat teñiek Iesuz ñeti tinao tinam baval nak teñ. Met ni Zuda abanap ok, met garos añarab pat porinañ het parum tamahat taput tat honeo gipiz hainooñ, oñ petev nim modari emahan, ganõ tat ni main ravat hezaek pat porihõ rekot niin epat nañapan, ‘Met erom, dei ari Zudaholoz zut ravat arim tameg-taput takaz hat okat tat main raveñi?’ Pot nañapan hezag, tovai ni okat totun.” Pot piin mañoh.

Iesuz homeo badae batat hek

15 Met deim nonor pap Zudaholohõ avatah, povoz dei Zudahol ev, met añarab patariz horiam tovai samah-poñ dei nat,

16 oñ Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval haovai emoogivoz God dein etet, “Ari ñeti kateñir ah ñeñ baval hameg, povoz tokat hañ horiv naetotü,” pot añaña? Evo, pot dein naañ, oñ Iesu Kristo darim horiv bat ñomahapuz dei homeo badae batat hezaekan God etet epat hamah, “Ae, ari tokat arim horiñiz hañiv ne naetotü.” Met nap Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval hat tovai sohopanezaekan God etet, “Okop hori tamahavoz hañiv navotuzap ok, pot nakaotü,” met nap Iesu Kristoz homeo badae batapanen God etet, “Nem rop okopuz horiñiz hañiv bat ñomah, povoz ne pimaz ‘Hañiv navotuzap ok,’ pot ev hamoh,” pot hapan.

17 Met dari Kristonañ honeo het non tinaoroh hezaek, pi eñizapanen añarab patarinañ tinam het gipiz nohot maot tokat Pitaz tahat tat paru

patarinañ nain hek, povoz Iesu hori pov takaz eñizah-pot ravapane? Evo, oñ hori pot nao takazavoz Kristo naeñizotü.

¹⁸ Povoz ne epat bar añoman ari hodad tepek. Met Iesuz homet samohoek, ne maot nem lo-pori borourat non batamoroti sohot arin Mosesiz ñetiñ baval hahopekez añohom, povoz nem horiv ahö ravapan.

¹⁹ Met batam ne Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sooh-poñihö nem hori tovai emooh-poñ ba ou batah, oñ ne ñeti poñ betet Kristoz nonoroh samoh. Povoz met ñomamahari paru ham heriñinañ het tovai sohavoze hom namee hezavoz zut, nem ham herisiz zaitivok Mosesiz ñeti poñ baval haohovoz petev hom namee hez, oñ God nenapuz homevai samoh. Met rotap Kristo zirah ur ñomah-porah ne pinañ honeo het ne amun ñomoh.

²⁰ Met ne ñomoh hahö-epovoz kapot epat hez. Met batam nem ham herisiz zaitivonañ het tovai emooh-pov pinañ honeo ñomat bon tah, oñ petev Kristo Godiz rop nemaz zakep tat ñomah-pop nem loporih hezaek, pi nenapuz homeo badae batat tovai samoh.

²¹ Met maot epat añoman hatevetei. Met añarab Mosesiz ñetiñ baval haovai sohan, Godiz etañik parum horiv bon tahan tin ravahatin, Iesu darim horiv bat ñomah-pop betezam ñomah, pot hahö narab. Met Iesu betezam nañom, oñ darim horiv bat ñomah, povoz Godiz masakao anahan Iesu ñomah-pov ne kos rez namanotü.

3

Mosesiz ñeti kateñihö naeñizotü

¹ Met ari Galesia añarab, tair tat ari kutari maot ravat hez? Met ne arinañ het Iesu Kristo zirah urahan ñomah-ñetiv arin bar añohon hatevetet tin hodad haraveg, oñ petev mod tairari arim hodadeo ba in balavĩ etat hez?

² Povož arin at ñe nao ne epat añom, Met ari tair toogin Godiz Pul Tinap arihaz emah? Ari Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ baval haogin ariti pop emaha? Ma Iesuz ñetivon hatevetet homeo badae batat hegin emah? Rotap ari Iesuz homeo badae bategin arihaz emah.

³ Oñ ari kut hezari, batam Godiz Pul Tinap lop mageirizaro anahan ari pimeri raveg, oñ petev Mosesiz biz kosiñ elookaz hah-pov Iesuz ñetivonañ bahoneo batat tinari ravat hepekez homeamegi?

⁴ Met rotap ari Iesuz ñetivon hatevetet barotap batat hegin, mod narihö kaev ravat kakamao etahan hateveteg-pov petev betezao ravat hez, ma tair?

⁵ Met God pim Pul Tinap ari anahapuh, arim ñaravatak añaraboz natotuz red povor kao tamah-poñ ari Mosesiz ñetiñ baval hat to-vai emoogivož homet pot etooh, ma ari Kristoz ñetivon hatevetet barotap batat hegiek pot etooha?

⁶ Met ari Abraamiz hehavož homei. Met pimaz epat menahan hez, Pi Godiz mañoohat hatevetet barotap batah-povon God etehan pim aban tinap pot ravah.

⁷ Met povoz zut añarab tairari Abraamiz toohat Godiz ñetiv barotap batamah-porin God eteamahan, Abraamiz mim tinari ravat hez, povoz ari hodad ravei.

⁸ Met batam God pot homeh, Tokat añarab patari nem ropuz ñetivon hatevetet pimaz homeo badae batat hepanen, nem etañik hañ horiv navotuzari pot ravat hepan. Pot homet pi Abraamin ñeti tin epov mañahat Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, “Met nim mim nap ou ravapanen poekanañ nem masakao añarab maporizaroh an pap manapanen biñ ravat hepan.”

⁹ Met pot menahan hez, povoz dari epat hodad, Abraam tin pot toohavoz zut paru tairari Godiz ñeo barotap batamahari masakao manamah.

¹⁰ Met epat amun menahan hez, Nap Mosesiz ñetiñ baval haovai sohot ñeti avı nairar elat ritou tapanez pop Godihö hañ horiv metapan. Pot menahan hez, povoz dari epat hodad haravameg. Met añarab tairari Godiz etañik tin ravat hepanez hat Mosesiz ñetiñ baval hat tovai samahari ñeti poñiz nao elat ritou tapanezaek, hañ horiv bapan.

¹¹ Met mod epov amun menahan hez, Met añarab tairari Godiz homeo badae batat hepanez pori pim etañik tinari ravapanepuh, pohao tin het hepanez nonoroh sohohan. Met menahan hez-pov rekö hat dari epat hodad ravameg, Nap Mosesiz ñeti nenañiz homet tovai sohot, Ne Godiz etañik tin hezap ev, pot homepanez popun etepanen pi tinap naravotü.

¹² Met Mosesiz ñetiñ baval hat samahao, met darim Godiz homeo badae batamegıv honeo ravat heza? Evo, oñ main main hez. Met epat amun menahan hez, Met ari ñeti mapoñ baval hat ñeti avı nairar elat ritou nat hepek, povoz pohao tin het hepek. Pot menahan hez, oñ dari añarab pot tookaz rekot bon.

13 Met dari Mosesiz ñeti mapoñ baval nak hek, povoz hañ horiv bat kakamao ahoam hatevetek. Oñ epat amun menahan hez, Met tairari zimedek bizat uramah-pori Godihö ok hañ horiv metamah. Pot menahan hezavoz zut Kristo darim hañ horiv bat kakamao ahoam hatevetek hezavoz homet, darim urutak pi hañ hori pov bat kakamao hatevetet ñomah, povoz dari tokat kakamao hat navetetü.

14 Met Kristo pot tat eñizah, povoz batam Abraamin pim iz mimihol masakao manohopanez au mañahan hehaek, petev ari añarab patari amun Iesu Kristonañ honeo ravegin, pim masakao anamah. Tamahan dari honeo ravat pimaz homeo badae batat hezaek pim Pul Tinap meeapanen erat eñizohopanez au añahan heh-poek meehan dariñ haerat hez.

God Abraamir Mosesin au mañah

15 Met nem bosir sau, darim tamegivoz homet epat añoman hatevetei. Met aban nañariv nao tapanez ñetiv hat bahoneo batat hepanezaek, ñeti parupim hapanez pov rekot naelotü, ma aban mod napuhö ñeti mod nao hat parupim hah-okovonañ bahoneo navatotü, oñ parupim ñeti hat bahoneo batapanez nen potam hepan.

16 Met povoz zut batam God Abraamin epat au mañah, “Met tokat nim iz mim nap ou ravapan.” Pot mañahaek pi pim iz mim maporiz homet pot nak, oñ pim iz mim hon napuz homet pot au hah. Met dari hodad, Abraamiz iz mim pot ou ravapanez au hahan hehap Kristo ok.

17 Met aban poñariv ñetiv hat bahoneo batah, pot ev menohovoz homet kapot epat añom, God

Abraamin au mañahaekanañ krismasañ 430 bon tahan pi Mosesin ñeti kateñir ah ñeñ mañah. Met garos Abraamin pim iz mimipuz au mañahan heh-pov Mosesiz tokat añarabon mañahan heh-povohö elaha? Evo, povohö elat ritou nat, oñ pim garos au mañahan heh-pov petev am hez.

¹⁸ Met God pim masakao anohopanez-pov Abraamin mañahao baval hat dari anohopan. Met batam Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoo-giek masak pov haanahatin, Abraamin garos au hamañahan heh-masak pov ou narav tah narab. Oñ God Abraamin au mañahan hehaek, petev taput tat mañah-pov baval hat dari am masakao anamah.

¹⁹ Met God Abraamin pim iz mimip tokat ba ou batapanez batam au mañahaekanañ tairaz Mosesin ñetiñ maot mañahan menahan hez? Met batam Abraamin au hamañahan hehanahoh, añarab tinavor horivoz kapotaz hodad nat heh, povoz parum hori tooh-poñiz hodad tapan hat ñeti poñ Godihö enzolipun mañahan erat Mosesin mañah. Tahan pi emat añarabon bar mañah. Met Abraamiz iz mim pop ou ravapanen, Mosesiz ñeti poñ bon tapanez God homet piin mañah.

²⁰ Oñ God Abraamin au mañah-poek pi mod napun mañahan piin namañ, oñ ñeti tin pov mañapan hat pimauhö mañah.

Mosesiz ñetiñiz kapot mañahat ev

²¹ Met ni nap epat hakë batak, “Met God garos Abraamin au mañahapuh, tokat maot ñeti kateñir ah ñeñ Mosesin mañahaek, peti Mosesin mañah-poñihö Abraamin mañah-pov bavon batak.” Pot

homeamegi? Evo, pot bon, oñ Mosesiz ñetiñin hatevetegin, dari Godiz non tinaoroh pohao sookaz eñzoohavozatin, dari ñeti poñik Godiz etañik tin raveg narab. Oñ Mosesiz ñeti poñ naeñiz, povoz dari poñik pim etañik tin narav hez.

²² Met dari añarab mapori nonair nai birepenañ demamegivoz zut, ham heriñiz zaitivohö edemat bahorī avatat hezan dari horī tovai sameg, pot menahan hezaek dari rekō hameg. Oñ batam God Abraamin dari eñizohopanez au hamañahan hez-pov dari Iesu Kristoz homeo badae batameg-nenari eñizat masakao anamah.

²³ Met Kristoz homeo badae batat hekaz pov ou narav heharah dei Zudahol Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñiz irih hegin ñeti poñihö edemahan hegiek, God non mod tinaorö ba ou batapanez hat heg.

²⁴ Tegin ñeti poñihö deimaz korav ravat heh. Met Kristo haerat non mod tinaorö ba ou batapane, dari pimaz homeo badae batat non poorotihar sookazaek, Godiz etañik hañ horiv navotuzari ravakaz ñeti poñihö deimaz korav ravat heh.

²⁵ Met pot etahan hegiek, petev Mosesiz ñetiñiz irih heg-pov bavon havatah. Tahan dari Kristoz homeo badae batat hezaek, pi tapupuhö darimaz korav ravat hakez.

Paru Godiz ñarohol ravat hez

²⁶ Met ari Iesu Kristoz homeo badae batat pinañ honeo ravegiek Godiz ñaro mauri ravat hez.

²⁷ Met ari Kristoz abatavok ivoh emeehan pinañ honeo ravat dimihol meamegivoz zut, pim hepekez tin pov ari bat sameg.

²⁸ Povoz batam ari main ravat heg-pov bon tahan dari añarab narir nari Zudaholor Grik

añarab, ma abat ahoñinañarir abatañ bon betezari, ma abanarir aňahol petev dari mapori Iesu Kristoz homeo badae batat hezaek, bahoneo avatahan togü honet ravat hez.

²⁹ Met ari petev Kristoz aňarab haravat hezaek, Abraamiz iz mimihol pot ravegin God Abraamir iz mimihol masakao manohopanez au maňahat ari petev anohopan.

4

Dari Godiz ñarohol raveg

¹⁻² Met hodad tepekez ñetü mod epov aňomaz ev toh. Met aban nap monir zeirurum ahotü bat hepanepuh ñomapanen pim rop papapuz nonair nai potü bapanezap ok. Oň pi goep hepanez porah pim pap pop ñomapan, povoz nonair nai potuz korav naravotü, oň aban mod nap pir pimotoz korav ravat hepanen, ro pop aban korav hepanez popuz irih het pim maňohopanezat tohot hepan. Met tokat papapuhö pim ahö ravat bapanez hahan heh-porah ravapanen nonair nai potü pimau bapan.

³ Met povoz zut Iesu naem heharah, dei ro goe popuz zut het deim ham heriñiz hodadevoz irih het aňoohat tohot heg.

⁴ Oň God eñizapanez au hahan heh-pov totoi ravahan etet, pim ro nenap meehan erat ñari aň hamarhapuz loporih ou ravahaek, batahan ahö ravat pi Zudaholoz ñetiñiz irih heh.

⁵ Met pot tahaek dei Mosesiz ñetü poñiz irih hegiri piuhö baeverevat non magei tinaoroh eñepanen, dei Godiz ñarohol ravakaz hat pot tah.

⁶ Met ari amun Godiz ñarohol raveg. Met God pim ropuz Pul Tinap darim loporizaroh meehan erat hezaek eñizamahan, “Apai, deim Papap,” pot piin mañameg.

⁷ Met ari aban betez abatañ bonoriz zut nakez, oñ Godiz ñarohol ravat hezaek pi tokat dari pim ñarohol anohopanez au hahan hezatü anohopan.

Pol Galesia poriz loporï honoñai tah

⁸ Met batam ari Zuda bonori Godiz unun hegporah ari pei hamarrah hez-god moreg poriz irih het tovai emoog.

⁹ Oñ petev ari God rotap hezapuz hodad ravat hezaek pi arin etet, “Nem ñarohol ok,” pot arimaz hamahaek, tairaiz maot borourat kos rez manat batam naeñiz tooh-poriz zut Mosesiz ñetiñiz irih ravat hepekez añamahan okat tameg? Evo eñarohol, povoz tin bon.

¹⁰ Met ari Kristoz homet hegiek, maot Godiz etañik tin hepek hat, Zudaholoz tamahat gogot natotuz aliz poñiz ari homet hez, ma ñonis magei limar tamahan parum tamahat, ma krismas mamogao bon tamahan modao bat har batovai tamah-taputam ari tameg.

¹¹ Met pot tameg-ñetivon ne hatevetet loporï honoñai tat epat homeamoh, Met ne parunañ het ñetiv mañoooh-pov betezao ravamah batah. Pot arimaz ne homet home midin tamoh.

¹² Nem bosir sau, ne arimaz zakep tat iñivonañ epat ahoam arin añom, Ne Zuda abanap, oñ Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoohovoz ne hom namee hez, oñ ne ñeti poñ betet ari eñizom hat arim zut ravoh, povoz nem tamohot tat Mosesiz

ñetī poñiz hometunei. Met ne ok arimatak emat hehon ari hori nao nanet.

¹³⁻¹⁴ Oñ ari hodad, ne okoek emat zeı modatak somaz homehoek, lam ahov tat arinañ am het nem heris hori ravat hehon, ari epat nak, “Dari pimaz kaeveg, sa hep.” Pot hat ari ne kos rez nanat nanevet, oñ Godiz enzol nap ma Iesu Kristo ariti emahatin, ari masak ahov meteg narabavoz zut ne masak netoog. Toogin arinañ het Iesuz ñetiv añoohon ari hat haveteog.

¹⁵ Met porah ñetī pov añoohon ari hatevetet nemaz biñ ravat hegiek, ari tair tegin petev pov bon tah? Met batam ne arinañ het lamao tat hehorah ne neñizepekez homet arim etañ batizat naneg narab, pot arimaz ne hodad toh.

¹⁶ Oñ ne ev het ñetī rotapuv arin añamohোক nemaz loporizaro hori ravat kaev raveg ma tair?

¹⁷ Met paru ñetī moregao arin añamah-pori beri akat avat sohot dari lop honerinañ heg-pov bon tapanen, ari nemaz kaev ravepekepuh, parum abatañ bat hel batepekez hat hodad horivonañ het okat añamah.

¹⁸ Met dari hodad tinavonañ het modari lopori manat meñizookan tin ravohopan. Met batam ne arinañ hehon, ari lopori nanat tin netoogivoz zut petev ne hotoh ev hez-eparah taputam nemaz homehoek, povoz tin ravohopan.

¹⁹ Met ari nem ñaroholoz zut ravat hezariz homet maot kakamao hateveteamohovoz kapot epat hez, Met ari Iesuz homet tin sohopekez ne ahoam zait tat hez, oñ ari pot nat, povoz ne kakamao hatevetet,

²⁰ arimaz homeme tohot hez, povoz ne emat

arinañ honeo het eñizohot ñeti masak tinao arin añomaz zait toh. Oñ ne hotoh ev hez, povoz ñeti kezao ev menamoh.

Egar Seraz ñetiv

²¹ Met ari Godiz etañik tin ravepek hat, Mosesiz ñeti kateñir ah ñeñ menahan hezañ baval hat tovai sohopekez zait tat hezari, pim batam menahan hez-povov añoman ari rekö hat hodad ravei.

²²⁻²³ Met batam Abraamiz roñariv batah. Met pim añapuz asit metooh-añ nap Ega pop añaholoz tat ñarohol batamahat Abraamiz ro garosikap batah, oñ God Abraamin au mañahan hehaek, pim añ maup Sera añav haravapanez tahap ro modap batah.

²⁴⁻²⁵ Met ne añ poñariviz tahavoz homet zu tat epat añom, Met batam Godihö Mosesir Abraamin ñeti mañahan hez-povokaro añ hahö-poñariviz zut hez. Met Abraamin au mañahan hez-pov añ Seraz zut ravat hez, met dañ navoz abatao Sainai Arebia zeisik hez-poek Moses hehan, God ñetiv mañahan hez-pov Ega as ñari popuz zut ravat hez. Met añ popuz ñaro izahol modariz irih het asit metovai sohan, tin nakezavoz zut Zudahol, parum zei ahot Zerusalem, potak het Mosesiz ñetiñ hahan hezat baval hat tovai sohot tin nakez. Tahaek Ega parum nonopuz zut ravat hez.

²⁶ Met abarah zei tin modat demahan hez-potaz abatao Zerusalem hamah-poek dari Mosesiz ñetiñiz irih naketuzaek, tin hekaz zei potaz zut Sera añ pop ravat hezaek pi darim nonopuz zut ravat hez.

²⁷ Met batam Sera garos ñaro navat het tohavoz epat menahan hez,

Ni añ ñaro navat het kakamao hat navet heñip ni biñ ravat daañ hahoz. Met ni añ popuz iz mimiholohö añ nim abupunañ het ñarohol batat hehapuz iz mimihol ritou metat belezai ravat hez. *Aisaia 54:1*

Pot menahan hez.

²⁸ Met nem bosir sau, God Abraamin pim añap rop batapanez au mañahan hehaek, tokat ro Aisak batah, povoz zut masakao anohopanez au mañahan hezaekanañ ari Godiz ñarohol ravat hez.

²⁹ Met Ega batam añaholoz tat ñarohol batamahat Ismael batahan heh, met Godiz Pul Tinap Sera meñizahan Aisak batahan heh. Tahan Ismaelihö Aisak bahori metooh. Povoz zut petev amun Mosesiz ñetiñiz irih het tovai samaharihö dari Godiz Pul Tinap eñizat hezari bahori etamah.

³⁰ Oñ ro poñariviz ñetiv epat menahan hez, Met añ asit tamahapuz rop añ maupuz ropunañ hono het papap ñomapanen pimotü navotü, oñ añ maupuz ropuhö potü bapan. Povoz añ modapur rop meeken sap. Pot menahan hez.

³¹ Met nem bosir sau, dari añ asit metoohapuz ñarohol bon, oñ añ maupuz ñarohol dari raveg, povoz darim Papapuzatü bat hekazari añ revahapuz zut Mosesiz ñetiñiz irih naketü.

5

Dari Iesuz nonoroh samegiri tin hek

¹ Met batam Seten dari edemat hehan hegiek, Kristo erat baevilat non tinaoroh eñeh. Povoz paru Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez añamahaek, maot Seten edemapanen hori

ravepek hezavoz homet rez kek tat añamoh-eperin pot mañei. “Evo, arim añameg-okat dei naťotü.” Pot mañat ari non tinaorohahar sohozei.

² Met ne arin añamahavoz hatevetet parum añapanez pot tat arim kosiñ eelapan, povoz Iesu darimaz homet ñomah-pov batiu tiu batepeken, pi darimaz homet ñomah-pov rekot naeñizotü.

³ Met tinam maot añoman hatevetei. Met arim biz kosiñ eelapanez gu hapeken eelapan, povoz orah rezah ari Mosesiz ñeti mapoñ baval hat tovai sohopekez amun gu hapek.

⁴ Met ari Godiz etañik tin ravepekez hat Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez homet hezari, ari Kristonañ honeo nakez, oñ main ravat Godiz masakao kos rez manat iñidoh borevoti ravat hez.

⁵ Met tairaiz pot tepek hezavoz hamoh home-tunei, oñ dari Iesuz homeo badae batamegiek, Godiz Pul Tinap darim loporizaroh eñizamahan epat homeameg, Tokat God map batin avatapanen tin hek.

⁶ Met dari Iesu Kristonañ honeo ravat hezarin God etet, Parum kosiñ elah, ma nael, pot hom namee, oñ dari maporin etet epat homeamah, Met nem ropuz homeo badae batat nae nap zakep tat loporı manat hez, ma tair? Pot homet pi darin et bameamah.

⁷ Met garos Iesuz ñetiv arin añoohon hatevetet ari tin tovai emoog, oñ petev aban mod nari arin ñeti pat nao añamahan ari ñeti rotapuv baval nak hez.

⁸ Met God ari ba ou avatah-pop pot tepekez naañ, oñ aban nenarihö parum homevokam arin okat tepekez ok añamah.

⁹ Met bolopuz heipitak izov rapat sapan, povoz heipit map hori ravapanezavoz zut aban nari arinañ het hodad horiv anat, ari mapori bahori etamah.

¹⁰ Oñ dari darim Amipunañ honeo ravat hez, povoz arimaz pot homeamoh, Paruhaz tep epee meeman sapanen, paru bat etet rekö hat tinam hatevetet ñeti pat moreg parun mañamah-poñ betet kos rez manapan, pot homeamoh. Met aban pot moreg pov añat ari ba in balavi etamah-popuz abatao ne unun. Oñ God piin et hareet hez, povoz tokat piuhö hañiv pop metapan.

¹¹ Nem bosir sau, met paru nari, “Pol parum biz kosiñ meelapanez abanarin mañamah,” pot nemaz moreg hamah, oñ ne Iesuz abanari parum kosiñ meelapanen God etet biñ ravapan, pot mañohovozatin, paru Zuda nem modari nemaz kaev narav tah narab, ma kakamao ne nanet tah narab. Oñ ne pot namañ het Iesu darim horivoz hañiv bat ñomah-povoz homevai sookan God biñ ravapan, pot añarabon mañamohovoz kaev ravat kakamao ne netamah.

¹² Met paru arinañ het arim kosiñ eelapanez añat bahori etamah-pori parumauz heri kos nañ elapan nak.

¹³ Nem bosir sau, batam hori povor kao too-gin birepenañ demamegivoz zut edemahan ari hegiek, God ba ou avatat ba evilahapuh tinaek eñeh. Oñ, “Ne tinaek ev hez,” pot hat batam arim hori toog-poñ betezam maot tepek hezavoz tinam homei. Tat nae nap zakep tat loporì manohozei.

¹⁴ Met tairaiz pot tepekez hamoh hometunei, oñ Mosesiz ñeti menahan hez-mapoñiz kapotakao

ravat hez-povok epat menahan hez, Met nimauz homet zakep tameñivoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metohoz.

¹⁵ Met bolop adakap nohopanen modap emat napanez tapanen menapanezavoz zut, ari het ser nae nap hat mogao tat zei ñai tohopek, povoz arim tin honeo tovai sohopekezao bon tapan. Povoz tinam homet nae nap zakep tat lopori manohozei.

Ham herisir Pul Tinapuz ñetiv

¹⁶⁻¹⁷ Met epat añoman hatevetei. Met Pul Tinapuhö hodad tinao anamah, met darim ham heriñihö hodad hori tookaz anamah, met Pul Tinapuhö ham heriñiz hodad horiv anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah, met ham heriñiz hodad horivohö Pul Tinapuz hodad tinao anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah. Povokaro nae nap ritou metapanez tamah, povoz dari tin tairao tookaz homeamegin ba in balavi etamahan bapap tameg. Oñ Godiz Pul Tinap arim loporizaroh tin korav ravat hepanez mañohopekepuh, Pul Popuhö hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz arim ham heriñiz zaitivok tovai nasohotü.

¹⁸ Met arim loporizaroh Pul Tinapuz hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz Mosesiz ñeti kateñir ah ñe poñiz irih ari naketü.

¹⁹ Met darim ham heriñiz zaitivohö epat tovai sookaz añamah, Met biz bogi tovai sookaz, ma home horiv homeokaz,

²⁰ ma modap ñomapanez gihar bookaz, ma pituhol ma tairari ba ahoi batat eñizohopanez gogot tohokaz, ma nae nap kaev ravat mogao

tat ser haokaz, ma gitait ravookaz, ma menat berat main ravookaz, ma modariz nonair nain etet zait tohokaz, ma darimauz heriñiz homet modari meñizookaz hom namee hekaz,

²¹ ma iv kezao ahoam nat rumurat hori povor kao tohokaz, met ham heriñihö pot tookaz hodadeo anamah. Met ñeti epov batam haañoh, oñ petev maot ev añoman hatevetei. Met paru hori potü tamahari Godiz masakavoz roketak naketü.

²² Oñ Godiz Pul Tinap epat tookaz hodadeo anamah, Modariz zakep tat meñizook, ma biñavonañ hek, ma masakavonañ het lop tinarizaro ravat kaev naravotü, oñ rez kek tat tinam tovai sohok,

²³ ma darim heriñ bat hel batat nakaotü, oñ darim loporizaroh hori nao tak hezavoz tin korav hek. Met Pul Tinap dari eñizohopanen ñeti menoh-epeñiz irih het tinam tovai sohok. Met pot tovai sookan añarab modari evo naañotü.

²⁴ Met batam Iesu Kristo darim horivoz hañiv bat ñomahavoz dari homet pinañ honeo ravat hezari, darim lop batamorizaro hori nenañ tookaz hodadeo anahan hegiek dari haveteg.

²⁵ Pot tegin Pul Tin Pop lop magei tinarizaro anahan hezaek, pim añohopanezat tinam tovai sohok,

²⁶ povoz darim heriñ bat hel navatotü, ma nae nap honoñai nao nametotü, ma modariz naiz zait tat ulov hori naravotü, oñ tinam sohok.

6

Dari nae nap meñizovai sook

¹ Nem bosir sau ravat hezari, met ari Iesuz homet hezarihanañ nap hori nao tovai sohopan, povoz ari Pul Tinapuz añamahat tameg-modarihö etepekepuh, pop meñizat masakavonañ ñeti tinao mañat, maot non tinaoroti emapanez mañei. Oñ ganö Seten zu etapanen ari amun hori nao tepek hezavoz, homet arim hepekezavoz tin korav ravat hezei.

² Met arim mod naputi honoñai nao ou ravapanen ari meñizat honeo ravat ba oñ bathopek. Pot nae nap meñizovai sohopek, povoz Kristoz kateo tinam baval hat tovai sohopek.

³ Met aban nap pimauz abatao bat hel batat, Ne aban ahop ev, pot homehopanez pop pi abatao bonopuhö home moregao ok homehopan.

⁴⁻⁵ Met God darim gogoñ main main tookazat au haanahan hez, povoz mod napuz tapanezavon etet, Ne pi ritou metat tin tamohop ev, pot hom nameotü. Oñ dari nap nim nem hekazavoz homet, Tin ma hori ev tamoh, pot main main homekan darim hekazao tin ravapan, povoz rekot dari biñ ravat hek.

⁶ Met aban nap Iesuz ñetiv arin añohot hep-anepuh, pimotoü teki tapanezavoz ari ñeti epov hateteamegiri meñizat arimotukanañ pim natü manepek.

⁷⁻⁸ Met arim loporizaroh home ganov homepek hezavoz epat añoman hatevetet hodad ravei. Met God nonair nai map tovai samegitun haetamah, povoz dari hori nao tovai sohot, “Tin ev tameg,” pot rekot piin moreg namañotü. Met dari gipiz avañik ñedeamegiek, taputam nap nim heriñinañ rapat utap tamahavoz zut, darim ham heriñiz za-

itivok horiam tovai sohok, povoz tokat darim to-
vai sookazavoz hañ horiv etat zeï horisik evetepa-
nen hek. Met Pul Tinapuhö hodadeo anamahat
tin tovai sohok, povoz tokat darim tovai sookaza-
voz hañ tinao anat zeï tinasik eñepanen pohao tin
het hek.

⁹ Povoz dari non tinaoroh sookaz kaev nar-
avotü, oñ honoñai nao ma tairao hatevetet am rez
kek tat tovai sookan, gipiz tinatü rapat utap tama-
han belamegivoz zut, darim tin tovai sookazavoz
hañiv tokat ou ravapanen bak.

¹⁰ Met pot hez, povoz añarab modari tin
metat meñizookaz nonor ou ravohopanen pori
meñizook. Pot tovai Iesuzari ravat hez-darim
mod pori tin ahoam meñizook.

Ñeti meteñ ev

¹¹ Met aban modapun mañohon neñizat tep
epee menah, met ne ev teri epat nem marasinañ
red ahoñ ev menamohog etei.

¹² Met paru aban arinañ honeo het arim biz
kosiñ eelapanez añamahariz kapot bar añom.
Met dari Iesu zirah ur ñomahaek non tinaoroh
sameg, oñ Mosesiz ñetiñ baval haovai sohot non
tin pooroh rekot nasotü, pot hamegivoz Zudahol
kaev ravat kakamao etamah, met arinañ het
añamah-aban pori pot dei etamah-povoz homet
ñaihet tat Zuda parumerihö paru kakamao meta-
pan hezavoz homet arin parum tamahat tepekez
añamah.

¹³ Met paru kosiñ haelahan hez-pori paru-
mauhö Mosesiz ñeti katë nañ elat ritou tamah, oñ
arim kosiñ eelapanen modari arin etet, “Parum

irih ravat hezari ok,” pot hapanez zait tat het ok arin añamah.

¹⁴ Met nemauz heris bat hel batat ne biñ narav, ma mod napuz ne homet biñ narav, oñ Iesu Kristo darim Amip zirah urahan ñomahaek, ne pi nenapuz abatao bat hel batat biñ ravamoh. Oñ pi pot tah, povoz ne ñomamahariz ham heriñiz zaitiv bon tamahavoz zut nem ham herisiz zait horiv amun bon tah.

¹⁵ Met dei Zudahol deim kosiñ eelamah, oñ ari aban patari pot naet, povoz God etet hom namee, oñ dari lop mageirizaronañ hez ma bon, nen povozahar pi homeamah.

¹⁶ Met dari ñeti hamoh-tapü epov barotap batat tovai samegiri Godiz añarab ravat hez, met pi lop tinarizaro dari anapanen pim zakepiv darinañ hepane ne zait toh.

¹⁷ Met ñeti meteo ev, ne Iesuz gog abanap ravat hezavoz paru kaev ravat kakamao netamahaek, nem herisik mormoroñ ahoam hez, povoz ev ñeti arin añoh-epovoz homet ari honoñai mod pot nao ne netepeken tin naravotü.

¹⁸ Nem bosir sau, Iesu Kristo darim Amipuz masakao arinañ tin pohao hep. Rotap ev menoh.
(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

Baiñetinavoz Tep Tokatit
The New Testament in the Kunimaipa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kunimaipa long
Niugini

copyright © 1989, 2002 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kunimaipa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023

d39747ff-5d8e-5f3a-b70c-bc47d226623d